

Cserépváraljai Mangó-tető kaptárkövei – összefoglaló adatok

A tervezési terület azonosító adatai

Megye: Borsod-Abaúj-Zemplén megye

Település: Cserépváralja

Cserépváralja 0103 helyrajzi számú ingatlanból 1000,351 m², azaz 0,1 ha a

763931,125	288094,000
763928,063	288086,938
763810,995	288125,372
763816,813	288132,500

EOV koordinátájú töréspontokkal körülhatárolt terület.

0104 helyrajzi számú ingatlanból 10705,158 m², azaz 1,071 ha a

763928,063	288086,938
763892,250	288005,906
763763,000	288065,875
763810,995	288125,372

EOV koordinátájú töréspontokkal körülhatárolt terület.

0131 b helyrajzi számú ingatlanból 2268,924 m², azaz 0,227 ha a

763936,750	288111,188
763931,125	288094,000
763816,813	288132,500
763831,125	288149,594

EOV koordinátájú töréspontokkal körülhatárolt terület.

A terület védettségi kategóriája: **nemzeti park**

Védett terület neve: **Bükk Nemzeti Park,
Cserépváraljai Mangó-tető kaptárkövei**

Törzskönyvi száma: **138/NP/76.**

Védetté nyilvánító jogszabály: **Országos Természetvédelmi Hivatal elnökének 18/1976. OTvH számú határozata, a Bükk Nemzeti Park védettségének fenntartásáról szóló 126/2007. (XII. 27.) KvVM rendelet**

Természetvédelmi kezelésért felelős szerv: **Bükk Nemzeti Park Igazgatóság**

A működési területe szerint érintett nemzetipark-igazgatóság: **Bükk Nemzeti Park Igazgatóság**

Tervezési területen illetékes természetvédelmi hatóság: **Észak-magyarországi Környezetvédelmi és Természetvédelmi Felügyelőség**

Tervezési területtel átfedő, európai közösségi jelentőségű, vagy nemzetközi egyezmény hatálya alá tartozó terület megnevezése és sorszáma: **Bükk hegység és peremterületei különleges madárvédelmi terület (HUBN10003).**

A tervezési terület természetvédelmi rendeltetése

A földtudományi (geológiai és geomorfológiai), valamint kultúrtörténeti (régészeti) értéket hordozó kaptárkő fennmaradásának biztosítása.

A kaptárkő környezetében található védett növény- és állatfajok, életközösségek megőrzése, életfeltételeik zavartalanságának és fennmaradásának biztosítása.

A kultúrtörténeti és természeti értékek feltárását, megismerését, megőrzését szolgáló kutatási tevékenységek feltételeinek biztosítása.

A terület ismeretterjesztési, oktatási és környezeti nevelési célokat szolgáló bemutatása, a szemléletformálást, a környezettudatos magatartást szolgáló oktatási, nevelési, bemutatási feltételek fejlesztése.

Ingtalan-nyilvántartási adatok

Település neve	Hrsz/alrészlet	Kiterjedés (ha)	Művelési ág	Tulajdonos, tulajdonosi csoport	Vagyonkezelő
Cserépváralja	0103 *	1,0343	kivett	Magyar Állam	Egererdő Zrt.
	0104 *	12,6367	erdő	Magyar Állam	Egererdő Zrt.
	0131/ b *	0,2259	kivett	Magyar Állam	Egererdő Zrt.

* - a terület által csak részben érintett ingatlanok

Élettelen természeti értékek

A különleges geomorfológiai képződmény, a 16,5 m magas Nagykúp elnevezésű tufakúp oldalán 25 db erősen elkopott fülke látható. A Nagykúptól keletre lévő Kiskúp 5 fülkével rendelkezik.

A Nagykúpot és a Kiskúpot, közvetlen környezetükkel együtt 1960-ban természetvédelmi területté nyilvánították. 1977 január 1-től a csordás-völgyi és Karud környéki kaptárkövekkel együtt a Bükki Nemzeti Park védett területéhez tartoznak.

Biológiai jellemzők

A terület állatföldrajzi szempontból az *Ősmátra (Matricum)* faunakörzetbe, a *Börzsöny-Mátra-Bükk vonulat (Eumatricum)* faunajárásba tartozik. Növényföldrajzi besorolása szerint a *Pannoniai Flóratartomány (Pannonicum) Északi-középhegység (Matricum)*

flórávidékének *Borsodi (Borsodense)* flórajárásához tartozik, de déli fekvéséből adódóan átmeneti területnek minősül az Alföld felé (**Eupannonicum**).

A tervezési terület a Bükki Nemzeti Park fokozottan védett területe. Fokozott védettségét elsősorban a kaptárkövek (Nagykúp, Kiskúp) jelenlétének köszönheti és kevésbé a környező területek biotikus természeti értékeinek. Szinte csak a sziklák közvetlen környezetében, foltszerűen találunk természetes vegetációt, pár természetes csertölgyet és kocsánytalan tölgyet, az alsóbb lombkorona szintben mezei juhart és tatárjuhart. A sziklák körüli idősebb tölgyeken és cserfákon már megfigyeltük a nagy hőscincér (*Cerambyx cerdo*) egyedeit. A területet a völgy felől akácok, míg a Mangó-tető csúcsának irányában (a mélyút fölött) telepített, fekete fenyővel elegyes erdei fenyves erdősáv határolják. A telepített erdők élővilága jóval szegényebb az őshonos fajokból álló természetszerű erdőkénél, védett fajok közül csak pár gyakoribb énekes madarat /pl. széncinege (*Parus major*), vörösbegy (*Erithacus rubecula*)/ és a nagy fakopáncsot (*Dendrocopos major*) említhetjük. A kopár, felmelegedő sziklafelszínnek ideális körülményeket biztosítanak a fűrgye (*Lacerta agilis*), a fali (*Podarcis muralis*) és a zöld gyík (*Lacerta viridis*), valamint a rézsikló (*Coronella austriaca*) és az erdei sikló (*Elaphe longissima*) számára.

Védett növényfajok közül bársonyos kakukkszegfűt (*Lychnis coronaria*) találtuk a tervezési terület határain belül.

Táj- és kultúrtörténeti adottságok

A fülkés sziklákat a szomolyai lakosok nevezték kaptárköveknek, Eger környékén vakablakos köveknek, másutt köpüsköveknek, Ördögtoronynak, Nagybábaszéknek, Nyergesnek, Hegyeskőnek, Kecsekőnek, Ablakoskőnek, Királyszékének, Kősárkánynak mondják azokat. Legismertebbé és legelterjedtebbé a kaptárkö elnevezés vált. Ezen a néven említik tanulmányaikban a kaptárkövek rejtélyének megoldásán fáradozó kutatók is: 1865-ben Kubinyi Ferenc, 1885-ben és 1891-ben Bartalos Gyula, 1939-ben Klein Gáspár, a 60-as években Saád Andor, a 70-es évektől pedig Mihály Péter.

A Királyszéke sziklát kettészelző Kutyaszorítóban lévő egyik fülke hátlapjába kettős halmon álló kettős kereszt van bevésve. Keletkezési ideje ismeretlen, minden bizonnyal a fülkefaragás időszakát követően keletkezett. Bartalos Gyula leírásaiban már szerepel, tehát a befaragás ideje száz évnél többre tehető.

Legtöbb vitát a sziklaalakzatok oldalába vájt fülkék eredete, készítésük oka váltott ki. Az átlagosan 60 cm magas, 30 cm széles és 25-30 cm mély fülkék peremén - az épségben lévőkénél még jól láthatóan - bemélyedő keret fut körbe, széleiken néhol lyukak is kivehetők. Ezek a nyomok arra utalnak, hogy a fülkéket lefedték, a fedlapot a lyukakba vert ékekkel rögzítették. A keretnyommal rendelkező fülkék elég rendszertelenül vannak elhelyezve a sziklafalakon, a nyílások rendkívüli formagazdagsága pedig megkövetelte, hogy mindegyikhez egyedi méretű és alakú fedelet készítsenek. A kaptárfülkék rendeltetésével kapcsolatban számos feltevés, elmélet született. E téma első alapos kutatója az egri történész-régész pap, Bartalos Gyula szerint a kaptárkövek síremlékek voltak, s a fülkébe az elhunytak hamvait rejtő urnákat helyezték. A kőfülkék kifaragását eleinte a hun-magyarokhoz, később a keltákhoz illetve a szkítákhoz kötötte. Klein Gáspár borsod megyei főlevéltáros a vakablakoknak bálványtartó, áldozat- bemutató rendeltetést valószínűsített, s azokat honfoglalás-kori emlékeknek tartotta. Már Bartalos megemlítette – hangot adva kételyeinek – a ma leginkább ismert és elfogadott véleményt, miszerint a fülkében hajdan méhészkedtek: "A köznép, mely a pillanat hatása alatt okoskodik, a fülkékről kaptárköveknek mondja e sziklákat, szerinte ezek a régi ember méhese lettek volna, mintha kőben és árnyékos oldalon

laknék a méh." – írta 1891-ben az Archaeologiai Értesítő lapjain. A sziklaméhészeti rendeltetés legmeghatározóbb képviselője Saád Andor miskolci orvos volt, aki Korek József régésszel az 1960-as évek elején ásatásokat végzett Szomolyán az V. sziklavonulat kőfülkéjében. A régészeti feltárások során előkerült, 11-14. századból származó leletek azonban egyik feltevés igazolására sem szolgáltatottak bizonyítékot.

Ennek ellenére mégis az a nézet vált elfogadottá és a közvélemény számára ismertté, hogy a kaptárkövek fülkéi a középkori erdei sziklaméhészet emlékei s a méhészetnek ezt a formáját vagy a honfoglaláskor magyarsághoz csatlakozott kabarok vagy egy Balkán-félszigetről idemenekült kicsiny népcsoport (agriánok) honosították meg. A kaptárkövek fülkéinek méhészkedésre történő felhasználásával kapcsolatban felmerül azonban néhány kétség! Elgondolkodtató a fülkék égtájak szerinti változatos elhelyezkedése éppúgy, mint a talajszinthez közeli vagy éppen megközelíthetetlen helyre, sötét, hűvös sziklahasadékokba, vízmosások falába faragott fülkék jelenléte. De a keskeny és sekély, sőt előrebukó fülkék esetében is kizárható a méhtartás. A 11. századtól írásos adatok tanúskodnak a méhészet meglétéről, oklevelekben olvashatunk erdei méhészekről, méh vadászokról, de a sziklaméhészetről hallgatnak a források. A szájhagyományok pedig megoszlanak a kultikus és a gazdasági rendeltetés közt.

A tervezési területen és környezetében erdőgazdálkodási terület található.

Gazdálkodási jellemzők

A kaptárköveket magába foglaló területen jelenleg erdőgazdálkodás folyik.